

Svenska Örtasällskapet

Magiska örter

Basilika *Ócimum basilicum*

I Indien betraktades den som en helig ört. Under medeltiden räknades den som ett av de verksammaste medlen för att väcka kärlek. Å andra sidan hävdade både greker och romare att man måste svära medan man sådde basilikafrön för att de säkert skulle gro. I Västeuropa har den både förknippats med hin håle själv och betraktats som avskräckande medel mot häxor.

Gurkört *Borágo officinális*

Som en röd tråd genom historiens beskrivningar av gurkört löper talet om dess förmåga att bringa lycka och glädje, att trösta, inge mod och driva vemodskänslor på flykten. Gurkört lades ofta i korstågsfararnas avskedsbägare.

Johannesört *Hypéricum spp.*

Har förr ansetts som mycket magisk. Den har använts som bot och skydd för både kropp och själ, hus och hem. Den ansågs skydda mot blixtnedslag och förtrollning och ingick tillsammans med andra verksamma örter i kvastar som hängdes upp i huset eller i ladugården för att skydda boskapen. Den användes av prästerna vid djävulsutdrivning.

Kungsmynta *Oríganum vulgáre*

Kungsmyntan användes förr som magiskt skydd mot allehanda onda makter. Under häxprocesserna röktes med kungsmynta för att djävulen inte skulle kunna undsätta de kvinnor som troddes vara häxor och tillhöra den onde.

Järnört *Verbéna officinális*

Skattades mycket högt och sågs som en helig växt i många kulturer. Den ansågs helgad åt Afrodite och ingick i olika kärleksdrycker. Såväl romare som kelternas druiderna renade sina altare med järnörtsvatten. Detta vatten kunde även göra druiderna visionära. Järnörten betraktades som ett undermedel med magiska egenskaper. Den användes vid spådomar. För den som var vidskeplig var det viktigt att aldrig plocka järnört utan att välsigna den. Enligt en legend växte den nämligen på kullen vid Golgata och användes till att stilla Jesu blod vid korsfästelsen. Med ledning av stjälkens rostbruna färg trodde man enligt signaturläran att örten kunde läka sår förorsakade av järnvapen. Järnvapen som härdats i örtens saft ansågs få extra skarp egg. Man trodde sig dessutom kunna bli osårbar och med växtens hjälp erhålla rikedom och aktning. Gned man sina händer med örten skulle man utan fara kunna hantera

giftiga ormar och andra farliga djur. Om man grävde ner järnört i åkern kunde man räkna med en god skörd. Bands järnört fast vid svansen på en häst sprang den fortare.

Kummin *Cárum cárvi*

Kummin sades skrämman häxor på flykten men också hejda älskande från att göra snedsprång. Även husbondens duvor och hönor höll sig hemmavid.

Kvanne *Angélica archangélica*

På Mikaeldagen skulle ärkeängeln Mikael ha uppenbarat sig för att prisa kvannens makt mot ondskan och sagt att den var verksam mot pesten (olika slags sjukdomar). Kvannen skulle också kunna neutralisera verkan av olika gifter och ge ett långt liv. I Gulatingslagen från 1100-talet står det att om någon går i en annan mans kvannegård har han ingen rätt om han får stryk och man tar hans kläder från honom.

Libbsticka *Levísticum officinale*

Den starka doften gjorde att den förr ansågs kunna driva bort råttor, vägglöss, huggormar och annat otyg. Den ansågs bota könssjukdomar, förhöja könsdriften samt lindra vid ”kärlekssjuka” (ofta obesvarad förälskelse).

Mejram *Oríganum majorána*

Mejram var under antiken romarnas symbol för heder och en sinnebild för lycka i äktenskapet. Egyptierna använde den i sina balsameringsolja och växten var helgad åt Osiris.

Myskmadra *Gálium odorátum*

Med myskmadra i underkläderna ansågs männen få ökad potens. Myskmadran är en gammal läkeväxt som ”bar bud om vår”. Den sades göra människor glada och lätta till sinnes och blandades i stärkande vordrycker.

Malört *Artemísia absinthium*

Enligt sägnen växte malört upp ur jorden i avtrycken efter ormens kropp när den ringlade ut ur Edens lustgård. Malört hängdes förr upp invid ytterdörren för att hålla onda andar borta, den skulle också avskräcka troll från nattliga besök i stugan. Med en tillsats av malört i bläck räddade man gamla brev från att bli uppätta av möss. Malört, eller åbrodd, kan användas för att hålla mal och andra skadegörare borta från kläder.

Persilja *Petroselinum críspum*

Enligt Homeros använde grekerna persilja till foder åt krigarnas hästar. Persilja tar lång tid att gro och förr trodde man att fröet först skulle ner till djävulen i helvetet sju (eller nio) gånger innan det kom upp ur jorden. Man trodde att bara häxor eller gravida kvinnor kunde odla persilja och den bästa skörden fick man om fröna såddes på långfredagen. Persiljan fick inte flyttas till annan växtplats för då drabbades huset av olycka. Enligt gammal folketro skyddade persilja nyförlösta kvinnor mot onda andar.

Renfana *Tanacétum vulgáre*

Släktnamnet kan härledas till det grekiska ordet athanasia, som betyder ”odödlighet” och anses syfta på örtens makt mot åldrande, död och förfall. En brygd på renfana ansågs vara gudarnas dryck och bidrog till att göra dem odödliga. I gamla Egypten användes renfana vid balsameringar, man behandlade både svepningstyget och kroppen med den för att hålla maskar borta. På 1600- och 1700-talen var det vanligt i Sverige att lägga massor av renfana runt de döda för att skydda dem från flugor och annan ohyra i väntan på begravningen. Linné

berättar att lappkvinnorna beredde ett sittbad av växten för att underlätta födslar. Kvastar av växten höll såväl insekter som pest och trolltyg borta.

Åbrodd *Artemisia abrotanum*

Under medeltiden ordinerade man åbrodd mot ormbett och skullighet, t.o.m. till djävulsutdrivning. En gammal sed är att placera åbroddkvistar i linneskåpen för att skänka vällukt åt innehållet och hålla skadeinsekter borta.

Rölleka *Achillea millefolium*

Redan för 4000 år sedan ansåg kineserna att växten hade undergörande egenskaper. Släktnamnet *Achillea* kommer av Akilles, den grekiska hjälten som var osårbar - örten användes tidigt som sårmedel. Rölleka förknippades också med magi. Under fornengelsk tid sades den ge kraft mot ondska. En gammal vidskepelse, som fortfarande lär leva kvar i avlägsna delar av Storbritannien och USA är att om en ung flicka kittlar sina näsborrar med en kvist av rölleka och näsan börjar blöda, bevisar det att hennes älskare är trogen. Rölleka är växtdoktorn i trädgården. Dess rötter avsondrar ämnen som anses förhöja sjukdomsresistensen hos växterna i dess närhet. Ett litet blad anses kunna skynda på förmultningen av en hel skottkärra färsk kompost.

Salvia *Salvia officinalis*

Romarna höll den för helig och upprätthöll vissa ceremonier vid insamlandet. En specialkniv skulle användas, som inte var gjord av järn, eftersom salvia reagerar kemiskt med järnsalter. Den som plockade måste ha rena kläder, rena fötter och offra mat innan insamlandet kunde börja. Talesätt om salvian: ”Det är salvians önskan att göra människan odödlig” ”Hur kan en man åldras, som har en salvia i sin trädgård?” ”Varför ska en människa dö i vars trädgård det växer salvia om inte därför att det inte existerar något medel mot dödens makt?”

Timjan *Thymus vulgaris*

Under antiken var timjan en symbol för mod och soldaterna drack te eller vin kryddat med timjan i hopp om att de skulle bli djävure i striden. Under medeltiden förekom att man intog timjandryck vid en rit för att skåda älvor och man bar små buketter för att rena lukten i rum där sjuka vistades.

Vitlök *Allium sativum*

På medeltiden trodde man att ett knippe lök på utsidan av dörren kunde absorbera smittan som pesten spred och därmed skydda huset invånare. Vetenskapligt erkänns att lök, tack vare sin svavelhalt verkar desinficerande. Pyramid-byggarna och marscherande romerska soldater undfägnades med vitlök som motverkade till och med svart magi, vilket vi påminns om i filmer om vampyrer. Tack vare sin doft och smak har vitlöken anlitats såväl för medicinska som magiska ändamål. Den bars som amulett för att skydda mot sjukdomar och lindades in i spädbarnens lindor som skydd mot vättar och annat oknytt. Om man band fast vitlök på korna när de gick på bete i skogen var de skyddade mot skogsrået. Tilltron till vitlöakens skyddande kraft var stor. Från Uppland finns ordstävets ”Om inte vitlök och Fader Vår hjälper, så hjälper ingenting